

Seese-Seese

CP

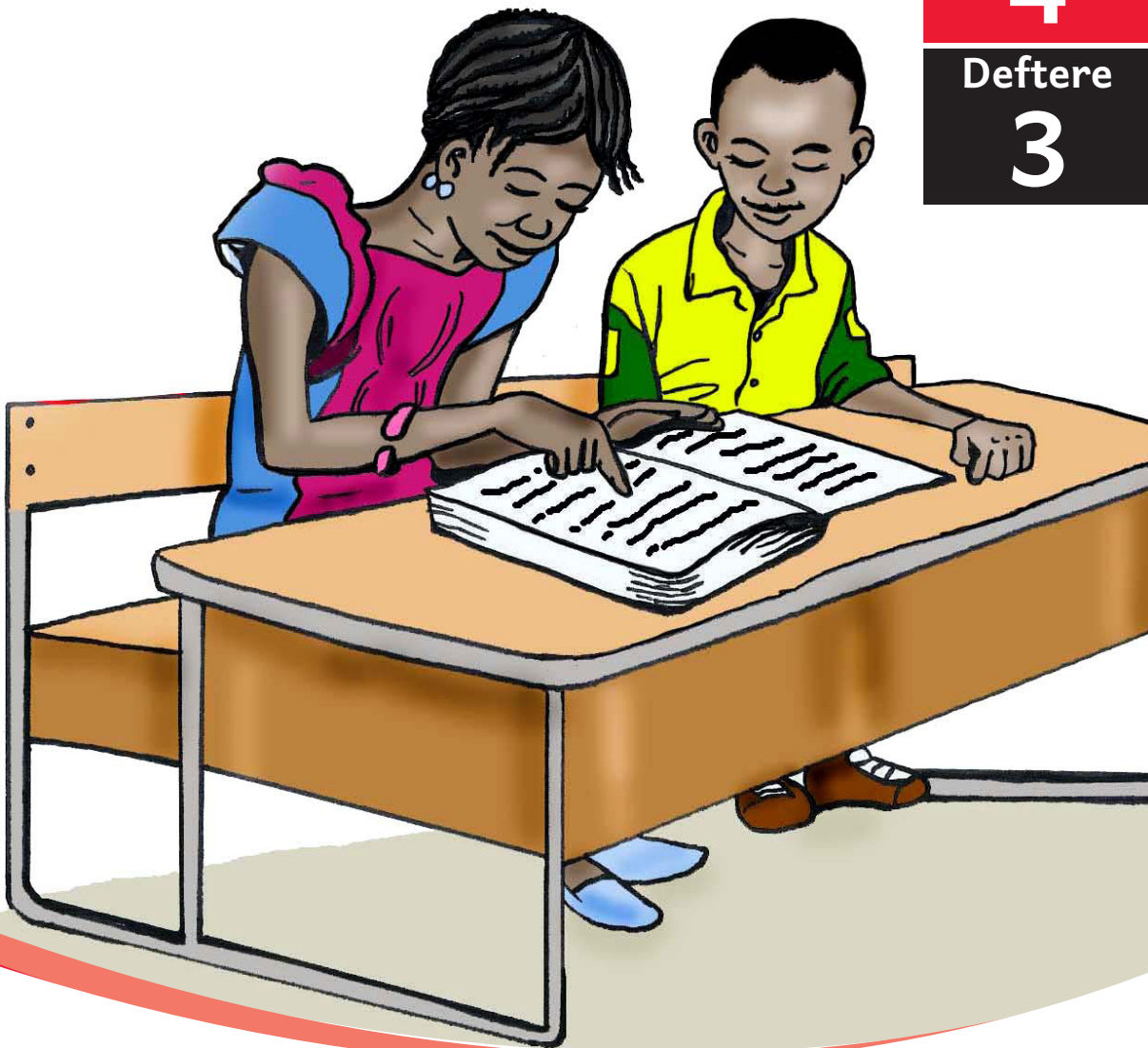
Tono

4

Deftere

3

PULAP

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Pulaar

Seese-seese

Tolno ④ Deftere ③

Édition 2018
Réimpression 2020

Avis de droit d’auteur : ©2016-2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l’Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d’adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Loowdi deftere ndee

Ñalawma ñakku	4
Culakel dognongel ñakku	20
Doftagol araaraay	36
Elew jabdo janngude	52
Wote	68

Ñalawma ñakku

Gure dīdi, hono Beelel Jaawle e ‘Baljel,
koddi e nder kooyaa.
Sabu no koddigal maɓɓe wa’i yoodde,
kambe ndenndi jam yoo jamalun.
‘Besnguuji dīi njiidi, njahdata, pettidata
futbal, etee kadi na ndesondira hakkunde
mumen.
Wadi sahaa, biɗɗo mawɗo wuro ‘Baljel,
hono Gamel, yahi njillu Beelel Jaawle.
Nde o yettii e wuro ngoo, tawi rafi
daaboowo ina feeñi doon.

O woni toon balde tati, maale rafi oo peeñi
e banndu makko.

Gorgol makko teskii baylagol banndu nduu,
wi'i mo : « Gamel ar hoot. »

O dawti, hade makko yettitaade wuro,
tawi nguleeki nanngii mo no feewi.

Wulaango ngoo mawni e wuro ngoo wonde
Gamel artii to yahnoo, sellaani.

O nawaa to suudu safrordu, o yeewaa so
wonaa rafi bi'aado oo.

Ndeen be njettiima, doktoor yeewi mo, wi'i
yo o naatne too.

Doon tan, Baabiraado oo fudfdii sikkitaade,
ko rafi bi'aado oo o wondi.

Hankadi, o ronki deeyde, hakkille ina awa
tan ko boni sabu biyum raabaama.

Do baabiraado joodinoo, ina fawi juude
e hoore haa doktoor oo ari.

O naamnii hol gardufo e suka mo sellaanii
oo, baaba mum Gamel jaabtii.

Doktoor oo wi'i mo wonde biyiiko oo wondi ko rafi daaboowo oo.

So neddo wondii e oo rafi, omo foti joñeede yimbe bee.

Gamel dewñinaa no dammuwol bonnungol nii, nawaa e nder suudu wodndu.

Kalfinaado cellal falnde oo ari doon nebbisaade rafi oo e nokku hee.

Oon hooti, noddi joom wuro oo telefon wonde maa ñakkoobe ngar janngo.

Futuro juulaa, Sule yeeyni wonde yimbe ina
noddaa janngo galle joom wuro.

Nde yimbe bee ngardi, mawdo wuro oo wi'i :

« Ñakkoobe maa ngar janngo. »

Kala kootdo galle mum, yo haalan besngu
mum, mbele ina mbaasa luuteede.

Caggal kacitaaje, yimbe fof, debbo e gorko,
njaabani galle mawdo wuro.

Nde yimbe fof njettii, tawi daagooje ina
mbertaa, kala gardo yo joodo.

‘Booyaani tan haa sukaabe bee coynii
punndi otooji faade e wuro ngoo.
‘Be mbertanaa taabal e siisuuji, mbele
so be njettiima ebe njoodoo heen.
Caggal calminaali mabbe, Joom wuro
yetti konngol bismorgol e innde wuro ngoo.
Mawdo goomu oo yetti konngol ngam
faamnude be sabaabu garaangal mabbe doo.
Hade makko rowde, tawi wondiibe makko
njippinii kabirde mabbe kala, tiimti heen.

Yimbe bee ñaagaa nde mbaɗata gori :
gorol rewbe bannge e gorol worbe.
Ndeen tan be puɗɗiima, bojjɗi sukaaɓe e
uumaali mawbe kaɗi yimbe nanonɗirde.
Kala ñakkaado, be ndokka ɗum poɗɗe e
karnal kolliroowal o ñakkiima.
So tawii noon nedɗo ina yidi yaltude wuro
ngoo, ko ngaal karnal hollirta.
Duum ina walla nedɗo oo ummaade e
nokku mum faade e nokku godɗo.

Nde yahi haa naange ñawli, doktor debbo
oo noddɗi debo-deedi'en.

'Been mbadi gori mu'en bannge, sabu ko
wiciɗi e ñakku kala mbadɗantee.

Kala ñakkaado, maa totte karnal e podde
jareteede subaka e kikiide.

Huunde e rewbe bee tan hebi ñakkaade,
heddiibe bee ko sagginoybe bottaaje.

Nde tiisubaar noddinaa, mawɗo goomu oo
dartini golle dee, haa janngo subaka.

Nde weetnoo, jeeyngal wadaa, yimbe
heddinoobe bee ngarti, mbadi gori mumen.
Ñakkoobe bee mbadi seteeji didi,
tawa heen sete toppittooo ko rewbe sowiibe.
Gila be cuwaa fudfaade, cukalon pudfii
woyde, heddii mawbe ina puunta be.
Duum fof dee, wadaani sukaabe bee
deyyude, kala gulludo, goddo oo jaaboo.
Seeda fof, joom wuro oo teskoo mo araani,
nela yo o noddoye.

Takkusaan noddinaama, mawɗo goomu oo
naamnii joom wuro oo mbele alaa heddiibe.
Joom wuro deyyi ko juuti, nde siftori
mawbe diɗo be ngaraani tawo.
Woodi e nder jodnde ndee biɗo wonde
been mbaawaa arde sabu coftaani.
Mawɗo goomu oo wi'i tawde been mbaawa
arde, ebe mbaawi tawoyde dumen.
Be naati e wuro ngoo, kala mawɗo mo
ñakkanooki, ñakkaa, hokkora podde.

Nde be ngasni ndee, be njoododii e joom
wuro e mawbe wodbe.

Mawdo safroobe oo, yetti konngol,
yeewtani yimbe bee sababuuji rafi oo.

Hol no raabirta e hol no yimbe mbaɗata
haa ndaɗa e bone.

Hol sabaabu nde rafii oo burata jaggude
tan ko sukaabe e sowiibe.

Hol ko been mbaɗata, haa paloo dum,
ndaɗora heen gila ko law.

O uddiri yeewtere makko, ko reentinde yimbe
bee yahde wuro wodngo ngoo.

Doon woni, be njoltini kaa ke mabbe,
be mbaynondiraa caggal njettoor keeriido.

Hade mabbe fokkitde, yimbe bee
nganndinaama wonde dimmol ngol ko lewru
faandu.

Be ñaagiima joom wuro yo o yeew,
kala keddiido, innde mum winndee.

Balde pawii heen, goomuuji deenooji hadiinde
cosaa ngam reende yahdu yimbe bee.

Gila goomuji rewindo dii cosaa, jahli
hakkunde gure dee ustii no feewi.
Ndeen daawal ngal timmii,
gomu ñakkoobe bee arti wadde rogere
dimmere ndee.
Ndeen be ngartii, adii noddeede fof ko
yimbe be mbadaano daawal go'o.
Nde been benni, be ndewni heen yimbe
fotbe wadde daawal didi bee.
Ngol doo laawol noon, neddo kala foti
ñakkeede ko laabi didi.

Sukaabe tokosbe bee, kañum'en, won ko
tobbitinantee e kunude mumen.

Hay rewbe sowiibe bee, won podde beydantee
caggal nde be ñakkii laawol dimmol.

Ngol doo laawol, joom wuro jabaani yimbe
bee luutee ngal daawal.

Duum wadi, denndaangal yimbe ñakkanoobe
bee luutaaka ñalawma cakkitiido e daawe dee.

Beydi haa yimbe ndeggondiri daawe dee,
ko hirjinooji badaadi e galleeji dii.

Caggal daawe ñakku badaade dee,
yimbe wuro ngoo paamii sabaabu ñakku oo.
Yimbe bee paami, sabaabu curondiral ngal,
ko hadde ñawu nguu saraade.
Be nganndii deggondiral daawe dee,
ko potngal hormeede, sabu ko ndeen nafata.
Yimbe buri wadtorde ko woni joŋgol neddo
gondudo e won e rafiji.
Yimbe renndo ngoo paami wonde,
reentaade ko haa waawaa dadde.

Wi'aa ko cellal woni afo ngalu, sabu mo sellaani alaa ko waawi.

Etee kadi, cellal alaa njaru, sabu kala ko yobanaa ina jari dūm.

Ndarano-dēn cellal besnguuji men, sabu ko dūm woni ngalu men.

Duum noddi ko doftaade daawe ñakkuuji rewbe sowiibe e sukaabe tokosbe bee.

Teddinen reentaade gañaadi, doftaade jidaade e hurde ñakkuuji men, mbele cellen.

Culakel dognongel ñakku

Wadiino sahaa, kulle fof ina kodnoo e
ladde sukkunde, welnde wuurde sanne.
Kullel kala ina wuuri e lobbugel mum,
alaa fof ko haljinta dūm.
Kala jibindo, huufa besngu haa diwna,
be ceerta, gooto kala wuuroya bannge.
Fowru jibini binngel, inniri dūm Belaado,
mbele omo waawa fuuntirde mo Bojel.
Fowru joodii haa juuti tan jali ; biɗɗo oo
wi'i mo : « Hol ko njalataa ? »

- Hanki, nde njaroytu-mi ndee, mbirtii-mi gerle ina ndiddee, kono mi naamnaaki. Njawtu-mi haa cooyinii-mi na'i e aynaabe ina cawndondiri, na ndoga. Puddii-mi faayde, ndartii-mi, ndeke ina wadi rafi bondo gardo jooni. Biddo oo futtitini gite, anndi ko memi beya koo, woorataa be kambe. O heddii omo miiyoo no o wadata haa dum yawtira mo e jam.

Weeti tan, Mbaroodi noddi Jaawngal yo
yeeynu batu ina woodi kikiide.

Kulle fof ngari nootaade noddaango
Mawɗo ladde, ɓe kabraa peeñgol rafi
bondo.

Mbaroodi holliti ɓe kadi, kala kullel ngel
ñaakkaaki ina waawi loraade.

- Jooni noon, kootee haa janngo subaka,
ngaron ; kala mo araani, ina anndi.

Weetii noon gooto kala reggini ɓesngu
mum, njaabani dingiral hakkunde wuro.

Kala noddaafo, yahda e besngu mum,
ñakkoo, haa yontannde Fowru ari.
Fowru naati ina wondi e Belaado, tinaani
maataani tan, Belaado girñitii, yalti.
Punndi ruuyi, Belaado dogi naati e ladde,
Fowru heddii ina lemoo.
Mbaroodi wi'i yo Boy e Saafaandu ngabbo
mo, gartira mo gila ñawlaani.
Be ñalli riddondirde haa ñawli, be njaggaani
mo, kono be tampii.

Be njoodii haa be pooftii, Saafaandu
sooyyii Belaado ina tuubii e weendu.
Saafaandu iwri dow, be njooki Belaado,
girñitii dogi, tacciti weendu, yahi.
Yummum Belaado joodii ko juuti,
alaa e mabbe fof gartudo, tan ummii.
Nde yalti dingiral tan, naati e ngesa Boy,
dogi haa tampi, yi'aani be.
Do o joodinoo les lekki haa sooyyii
Saafaandu e Boy ina ngara.

Kambe fof, 6e mbadi sete mabbe,
6e peewti wuro haa yeeso Mbaroodi.
Mbaroodi wi'i : « Hadi on addude mo,
kanko buri on waawde dogde walla ? »
Be kebbitii, 6e mbi'i : « Alaa, o buri min
kay ko heddoraade cukaagu. »
Fowru noddaa, ari haa yeeso Mbaroodi,
joodii, yunnginii, hedtii ko jogori
haalaneede.
Mbaroodi wi'i : « Kala noon ko waawi
hebde mo, ko onon heen. »

Fowru ruttii e ngaska haa tawi Belaado ina lelii, na weerni noppi.

Ndu wi'i dum : « Ko mbaɗ-ɗaa koo kam, ko dum woni ? »

Belaado wi'i : « Aan wiinoo, dogde bonaani, boni ko dogde nanngée. »

- Anndu noon, kulle fof ñakkiima ngam falaade ñawu jando e wuro gerle.

Ko aan tan woni mo ñakkaaki, kala ko nji'-ɗaa, ko aan wadi.

Belaado wi'i : « Duum ko haala tan, hay dara hebataa kam. »

'Be ngooniri noon haa sahaa gooto tan,
Belaado fini ina sayta.

Fowru anndi bidɗo oo dawdaani hannde,
aŋi naamndaade, woni e miijaade feere.
Sabu no o yiiri bidɗo oo nii, omo anndi
o sellaani.

Tee, nde Belaado salii ñakkaade dogi ndee,
won ko Mbaroodi haalannoo mo.

Ndu wadi peeje fof ngam be mbaawa
seertude heen, kono dum laataaki.
Belaado salii yummun wodditoo dum,
sabu faamii feere ndee moyyaani e mum.
Fowru anndii heddoraaka so wonaa jabde
fawre ndee, sabu binngu ina muusi.
Subaka kala yahat, ina takkina e wuro,
daasa jiibaaji addana mo.
Be nguurdiri noon haa woni dumunna,
Fowru fini joodii, salii raddoyde.

Belaado ummini hoore, willi laacal, wi'i :
« Ellee, jiiba ina luuba doo. »

Hay gooto jaabaaki dum, o darni noppi,
hebtitii wi'i : « Etee ko teewu mbeewa. »

Fowru ina lelinoo, ummii, darii haa juuti,
naadii, wi'i : « Woto tampin am. »

Belaado wi'i : « Ndeke a daanaaki,
ko a calinoodo jaabaade mi gila naane ? »

- So tawii ko kaalataa koo alaa maanaa,
mi bonnataa jaabawol am.

Belaado ummii, baggii, yeeyii neene mum
ko juuti, hiiwtii woni e woyde.

Fowru haftii wi'i : « Hay so a woyii haa
wontii maayo, mi yaltaani.

Mi anndaa janngo dee, kono hannde kam,
ko nii ñaldaten haa hiira. »

Ɓidɗo oo wi'i : « Mbele ngoo ñalando,
maa naftu mo sellaani oo ? »

Fowru wi'i : « Hay dara alaa e ñalando
ngoo, so wonaa welde. »

Belaado jaabtii wi'i : « So tawii ko dum woni mbelamma, mi jogoraani luuteede. »
Foowru leltii do lelinoo, haa nani be'i ina meela, ummini hoore.

Bidfo oo wi'i : « Neene, so mi ñaamii teewu mbeewa tan mi sellat. »

Fowru wi'i : « Wonaa teewu mbeewa had maa sellude, ko bonde maa winndoore. »

Bidfo oo runtii, woni e yusde, kono duum fof addanaani mo yurmeede.

Ebe njoodii, haa Bojel tawi be doon, tawi
bidɗo oo ina woya.

Naamnii hol ko woni sabaabu lelnɗe
Belaado, haa woya dii bojji caɗtudi.

Fowru wi'i Bojel : « Alaa ko addani mo
yettaade doo so wonaa bonde. »

Kanko o hollitii yimbe bee fof wonde ko
kanko hafi hoore makko.

Bojel hebbitii wi'i : « Ko waawi heen wonde
fof, dum diwaama hannde. »

Heddii ko dadɗude peeje haa o ummoo e
ndee lelnde juutnde.

Tawde mo sellaani alaa ko waawi wadde,
ɗuum noon cafiren mo tawo.

Fowru wi'i : « Min mbaawaano wondirde
nii, omo wonti janal nder suudu.

Mi yaha tawa omo lelii ɗo gootel,
dara o waawanaa hoore makko. »

Bojel yaltini basel mum pinngu e butelel,
loowi heen, pikkiri mo.

Caggal nde Bojel pikkiri mo ndee tan,
Belaado ummii, baggii, addanaa lara.
Nde ñaamii haa haari, yartii ndiyam,
ummii, naadii, wi'i : « Ko cellal weli. »
Fowru wi'i : « Cellal welii gila nde bidfo
jabi jibineede ndee, wonaa hannde. »
Belaado wi'i : « Ko neene am wiinoo dogde
bonaani, boni ko dogde nanngée.
Kono mi anndii kadi jooni, ko waraano
heddiibe bee, warataano mi. »

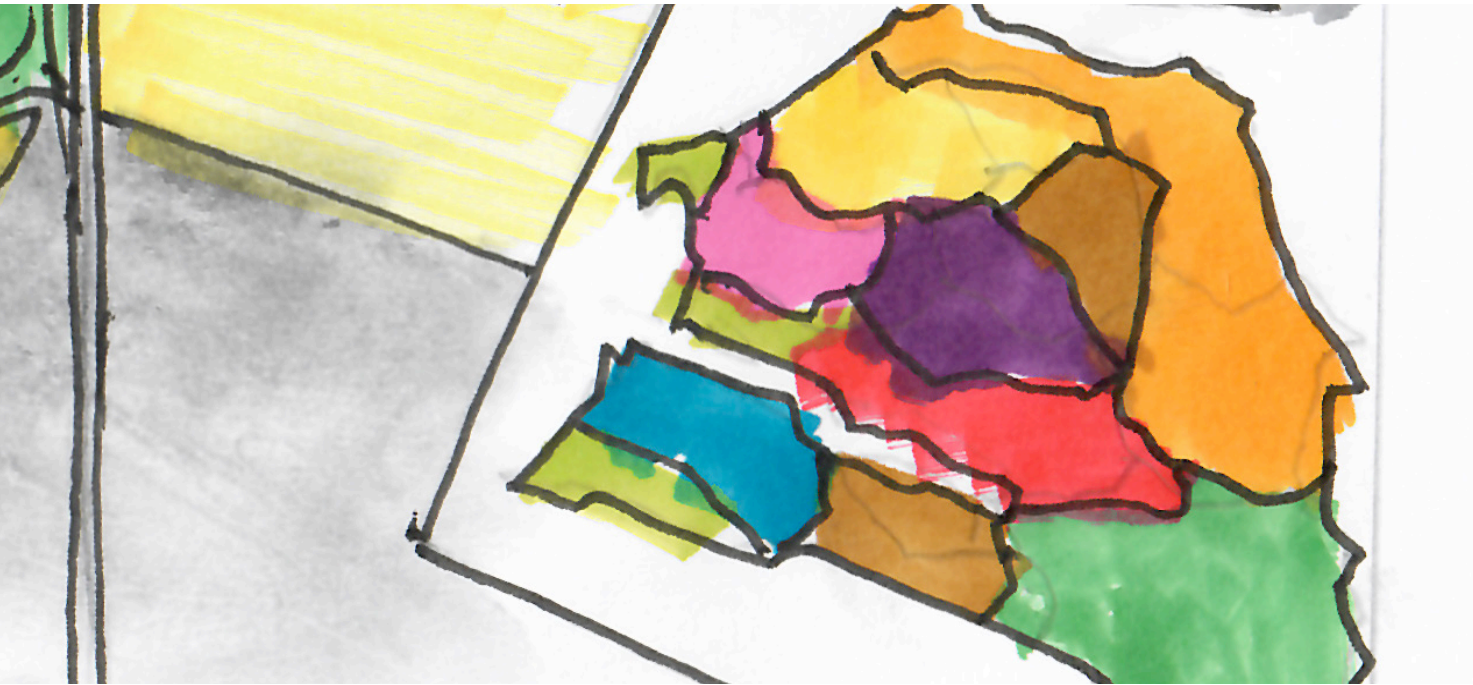

Belaado anndi jooni wonde ñakku ina
waawi falaade rafiji garooji tigi.
O faamii wonde biɗɗo ina foti doftaade
konngol jinnaado, ɗum ina walla.
Kala mo salii ɗum, ina waawi yettoo ɗo o
yettii ɗoo.
Belaado anndi kadi, tiidde hoore ɗebiino
tayondirde mo e neene makko.
Belaado totti neene mum junngo, o anndii
nafoore oon yidani mo ndee.

Doftagol araaraay

Kulle koddiino e wuro wooto mawngo,
takko laawol, jiimngo e caanngol.
Wadi sahaa noon, de noddondiri ngam
feccude mbele engo weeፋa laamaade.
Nde 6e ngardi, Mbaroodi wi'i : « Won e
mbaawkaaji njoginoo-mi maa tellinee.
Duum noon ina naamnii njubbudi kesiri,
hettere leydi kala wooda kalfinaado dum.
Nokku heen kala, wada suupereftee, polis,
sanndarmori e denndaangal sarwisaaji laamu.

Diin nokkuuji noon, ko potdi dofteede,
ndokkee horma mo di kaandi oo.
Caggal duum, nokku heen kala subanee
kalfinaado, tottee araaraay e reenoobe dum.
Mawdo nokku heen kala, noddi yimbe mum,
holliti dumen kuccam golle mum.
Hankadi, sarwisaaji peccaama,
araaraayuui kabbaama, nana mbedoo,
yimbe kirjinaama e doftagol majji.
Sabu doftaade di, woni doftaade jeytaare
leydi maa e kebgol mum enndepanndaas. »

Lekkol udditi, 'Botel, hono no sukaabe wuro
ngoo kala, winnditaa janngude.
Ndeen sukaabe naatii lekkol, Musee mabbe
adii yeewtande ɓe ko nafoore araaraay.
Mbeewa wi'i biyum : « Ko miin nawat maa,
mbele mido tottora piye maa. »
'Be kacitii haa ɓe kaljiti, biɗɗo wakkii
sakkoos mum, ɓe pa'i lekkol.
Waktu yoni, eleweebe mbaɗi gori, ngonni e
yimde araaraay oo ina ɗabbinee.

Mbeewa darii haa juuti, tan sooyinii
baramlefi ina mbedoo, dogi, fa'i heen.
Mbeewa jokki e koccugol mum,
haa eleweebe ngasni jabbngol
araaraay lekkol mumen.
O noddaa ngam faamneede wonde neddo
ina foti hormaade araaraay lekkol oo.
Mbeewa deyyi haa juuti wi'i : « Hol no
kormortoo-mi ko mi suusaa ? »
Mbeewa yalti ina duka, sabu ina anndi
waawaa wafde ko wi'aa koo.

Eleweebe njippii, bidɔo oo arti na tikki,
yettii, salminaani hay gooto.

Ndeke neene makko ina wadti e makko
hakkille, noddi mo, naamnii.

O wi'i : « Miin noon, hannde mi hersii,
eleweebe bee njecciti-maa-ma naane. »

- Miin, mi waawaa yiide kobi ina mbedoo,
tan mi daroo, mido yeewa.

Mi waawaa hormaade araaraay lekkol mon,
sabu nde ñaamnoo-mi kobi, muynu-daa.

- Tawde aan ko a doftotoodo weyaa,
dofto ngoppaa mi, miin mi doftaaki.
Balde pawii heen, mbeewa, mbabba
e mbaalu ndawani galle mawdo nokku oo.
‘Be ngari haa be paandii, yimbe fof nani
liital ngal wutti, ndartii.
‘Be mbi’i ebe taccita, woodi paliido be,
araaraay oo jabbi, be njawti.
Ndeen araaraay oo jabbii, alkaati oo
reggini be, naatnoyi be nder kubeyel.

‘Booyaani, kalfinaado nokku oo ari, naamnii
be hol ko addi be doo.

Mbeewa wi’i : « Min njahatno haa min
tolnii doo, hawriti araaraay na jabba.
Min turi koye tan, min mbi’i maa min
njawta alaa e sago.

Nde araaraay oo jabbunoo tan,
oo gorkaajo reggini min haa gaay. »

- Mbad-don ko ko boni, sabu araaraay
leydi ko potdo hormeede.

Etee wi'anoo, kala luutndiido sardi,
yo kuugal fawe e dow mum.

So sardi rewaama, odon poti uddeede
balde tati, hakke tolno bonannde ndee.

Nde be njiinoo alkaati ina ara, na jogii
coktirde, be nganndi gasii.

Mbabba, Fari, willi laaci, anndi ndeke
araaraay ko nii jogorii nafoore.

Mbaalu meeli, borditi haa heewi, wi'i :
« Duum fof ko aan fawi en. »

Caggal nde ɓe uddaa e nder dummbirdu nduu, ɓe kedditii ebe pelondira.

Ɗo ɓe njoodinoo tan, haa Mbaroodi ari ina wondi e sete mum.

Nde Mawɗo tunndu yettii, alkateeɓe ɓee ummii ndarii, o naamnii mawɗo maɓɓe.

Kalfinaaɗo dummbirdu darii, wi'i mi nehtani-maa-ma, totti mo junngo.

O salmitii, oon naamnii mo hol ko ummini mo e ngee naange.

Mbaroodi wi'i : « Addi mi, ko yimbe tato diwnoobe laawol, be sardi jaggini. Jooni noon, uddit be, be kaala yeeso am nanaa, wonde be mbaɗtataa. »
Seeda tan, waajiibe njalti, gooto fof, yeeso ina yani, ellee leliibe hitaande.
Be njettii, Mbaroodi wi'i be : « Dum ko onon, hono toon wa'i ? »
Mbabba heɓbitii wi'i : « Toon, wondi ko welaani, fortotaako, ɲaañetaake, ko jonnde tan. »

Kalfinaado dummbirdu wi'i be : « Jooni noon, odon mbaawi hootde e dow sardi. » Mbaroodi soggi be, be ndeggondiri no bonnudi gese, haa be njettii galle. Mbabba yettii galle mum, noddi besngu mum fof, siimtani dumen kaan ngonka. Mbeewa kañum yottodii ko rafi, koyde ndarotaako, yahataa, so wonaa linngaa. Bidfo oo wi'i mo : « Dum woni ko eleweebe bee kaalatnoo ñande heen. »

Wadi balde, Faabru e Dooñoó njidi
fooynoyaade nder wuro laamorgo ngoo too.
‘Be badii galle Laamdo tan, be nani liite
otooji kollirooje jaltugol Hooreejo.
Dooñoó wi’i : « Ndaro-den, yaawre ko Alla
jogii, doo ko ko foti hormeede. »
Wonaa a yi’ii beya dariibe, dadiibe,
ko reenoobe, hay mbuubu weeyataa doo.
Faabru hebbitii : « Tawde ko noon, ko
mbabba en koo, wontanii en tinndinoore. »

‘Be njokki laawol, be potti e Fowru,
ina ñekka, darii salmini be.
Fowru wi’i be : « Goonga ko laamu, tawde
hay patareeje bedotoode maa ndartinee. »
Dooñoow wi’i : « Mbadee no mbaɗat-mi nii,
poofton, so nanndinaade e kala. »
Fowru jaabtii, wi’i : « Duum dee, yahooobe
jamma e ñalawma bee, mbaawaa dum. »
Paabaa wi’i : « Be jahli mumen keewaani
bee kam, tampaani heen no feewi. »

Nde be ceertunoo, beya njokki laawol,
haa waktu yahde caali jakkaa yonti.
Ndeen be kawriti, be ngoni e yeewtude
e kormogol araaraayuuji dii.
Bojel wi'i be : « Won e men ko doole
mumen tagi haa kormaa. »
Ayii, ko wi'etee kormondiren koo,
ko haa gondigal bura yoodde e feewde.
Gooto fof ronkaani waade no weldaa,
ko hebtii dum heen woytirtaa neddo.

Kulle fof ndeyyi haa juuti, Lella wi'i :
« A haalii goonga, kono weebaani. »
Dooñoo wi'i : « En mbaawii hormaade
patareeje saka noon hormondirde e koye men. »
Mbeewa meeni haa juuti, wi'i : « Deen dee,
ko bannde reeni ngesa laamdo. »
Maa won mo hormaaki ko wonaa minen,
yahbe haa kumpitii.

Caggal ngaal gostondiral, kulle dee paami ko woni sabaabu hormaade araaraay leydi. Hormaade araaraay walla won e nokkuuji leydi, ko jaarde habananoobe jeytaare. Hannde so wi'aama leydi men hebii hoore mum, ko kambe caabii dum. Etee kadi no araaraay wadiraai nii, abbitii ko e ngonka leydi men. Hormaade araaraay leydi men ina waddii kala biidfo leydi haa e garfo.

Elew jabdo janngude

Cukalel bi'eteengel Aawdi, jibinaa ko
e wuro Siiñcu, redđiingo hakkunde Cooya
e Hayngo.

Jinnaabe makko noon ndesondirii ko booyi,
ndañaani, so wonaa nde ndaño mo.

O woni cukalel korsungel, kala do baaba
makko ina yaha, nana wakkii.

Alla resii en, reenii en, ngel tolniima
e hedaade e reende huunde.

Baaba makko waŋti tinndande mo aduna e
sippirooji e poobne mum.

O tolniima do cukalel tinndintee huunde
reena doo, o naatnaa dudal.

O yanti e giy'iraabe makko, arbe janngude
hono no makko nii.

O woni doon balde, ceerno fini subaka,
nelani baaba oo ari.

Nde baaba oo yettii, o wi'i dum : « Kurka oo,
ko jid'fo janngude. »

- Tawde ko noon mbi'-daa, maa mi daro
heen hakke baawal am.

Baaba makko arti galle, woni e miiytaade
yeewtere mum e ceerno oo.

Do o joodinoo, omo miiyoo tan haa nelaado
joom wuro salmini mo.

O salmitii, oon wi'i mo : « Ko joom wuro
nelnoo-mi gaay. »

O wi'i maa : « O winnditiima biye oo e
sukaabe naatoobe hikka lekkol. »

- Hol no o winnditortee lekkol, tawa on
tintinaani mi ko adii hannde ?

- Duum hay dara bonnataa, kala nde o janngoyaani lekkol, o yaha dudal. Cukalel mawni, mahii e jande haa giy'iraabe mbadti tooñirde dum jid'oo janngude.
O anndaa hirtaade fijoya dingiral, so o hiirtiima, ko reftaade walla dursitaade. Yahdiibe makko natti nii hay yaande mo so ina njaha nder wuro. Kala mo naamni-daa mo wi'a : « Woppan am, ko goral hirtoo lelloo. »

Wadi sahaa, baaba makko noddi mo,
yeewde so o yejjitaani tinndol mum.
Ndeen o arii, Baabiraado oo wi'i : « Aawdi,
aan e aduna, hol liboowo ? »
O jaabtii : « Do tolnii-mi doo hannde,
ko miin libata sabu mi yejjitaani. »
A wi'ino mi : « Aduna ko sippiro e pobne,
salo libeede, libat tan. »
O woniri noon, kala tan ko foodondiraa
to lekkol too, o ardoo.

To dudal ne, ko hono noon haa Ceerno
wadti halfinde mo almuɓɓe.
Omo nawdi fof haa hitaande nde o waɗata
beto ndee, kadi o ɓaarora.
Sahaa oo heedi, neene makko noddi mo,
wi'i mo : « Maa fof yahdu. »
O jaabtii neene makko : « Maa fof yahdu,
etee maa Alla hokku wune. »
O adii hebde fof ko sartifika, ñalaande
ɓaarngal nanngaa, kadi o reftii.

Hitaande rewnde heen ndee, o yawti liisee
caggal nde beto bennini mo.

Gila o suwaa yahde, yimbe bee mbadti
wiide : « O jogoraani janngude. »

Lekkol nana uddita, kala elew hebliima,
neene makko hebli mo.

Dawol yonti, hade makko yaltude galle,
baabiraado o wi'i : « Jaaynde, woto yejjit. »

Neene makko hebbitii, wi'i : « Yo Alla
reene, tiidno e hoore maa. »

Aawdi fini, dawii, yetti oto paado Ndar,
toon o foti janngoyde hikka.
Ndeen o yettiima, kanko, ko e nder liisee
hee o tottaa suudu.
Kanko e eleweebe wodbe, ko laamu joganii
be ñaamdu e leinde.
Yanti heen, lebbi tati kala, ebe meednee
kaalisal seeda hono bursi.
Dum fof e waade noon, addanaani mo
yejjitde ko addi mo Ndar koo.

Aawdi faggii toon yahdiibe wodbe e nder
eleweebe be o janngidta bee.

Jannde sadiino seeda e fuddoode,
kono Aawdi toppitaaki so wonaa duum.
Kala beto wadaango, Aawdi ardoo be,
yetta njeenaaje, haa Dental Jannginoobe
teskii.

Hitaande kala, Aawdi ardoo eleweebe
subeteebe, burbe waawde janngude,
njeenee, mawninee.

Nde berewe yonti, Aawdi heynii kadi,
been ngonti haaloobe, be pudfiima
haaweede.

Aawdi ardii denndaangal eleweebe
wadatnoobe bakkaloriyaa e nder lekkolaaji
Ndar fof.

Ndeen lekkol uddii, o yahi hurjo wuro
maɓɓe, hade makko yawtude Ndakaaru.

O woni doon lebbi diidi, o felliti yawtude
ngam hebloyde kaayitaaji makko.

Neene makko hebli mo hono no heblirnoo
mo, o tiindii Ndakaaru.

Ndeen Aawdi yettiima Ndakaaru, o jippoyii
galle sehil baaba makko gooto.

Ñande fof o dawat, haa kaayitaaji di
o laaratnoo dii timmi.

Aawdi heboyi iniwersitee, tawi daam
nguurndam seertaani e dam o wurnoo Ndar.

Toon, laamu nguu ñamminta be, lewru
kala ina meedna be seeda kaalis.

O tawi fannu jande ndee ina seerti,
kadi buri heewde janngoobe.

Baylogol nokku e fannu jande ndee,
waylaani mo sabu ko o joobnaado.

Iniwersitee udditi, binndande puɗɗii,
Aawdi renndaama suudu kono ɗum
addanaani mo waylaade.
Doon noon ina seerti, kono dartinaani mo,
sabu o y'eewata ko yeeso.
Gerewaaji ɗii fof e heewde, telɓinaani
janɗe makko, ko o keblanooɗo.
So dille mbaɗii, wooda ɗo o joŋcii, o wona
e jannginde hoore makko.
Janngoobe ɓe o tolnondiri ɓee, mbaɗti wiide :
« Ngel wondi ko yiɗɗe janɗe. »

Kala nde beto wadi, o ara hoore, yimbe fof nganndiri mo dūm.

Nde wonnoo ko o nehiido, innde sarii e nder iniwersitee oo fof.

Omo jeyaa kadi nii, e janngoobe maantaabe burde waawde janngude.

Jande ndee e muusde e juutde, haɗaani kala guurti, o yahat wuro.

Omo anndi kala ko o waawi hebde e jande, ko toon fuddorii.

E kala hurjo, o wona e wallitde sukaabe
janngoobe doge les dee.

Hay jeewte makko e sukaabe buri
abbitaade ko e nafoore jande.

O wonti ñemmborde wonande sukaabe
janngoobe bee, be cañi ballondiral
hakkunde mabbe.

Hay jannginoobe lekkol wuro mabbe bee
mbadtii tiimtoraade mo e nder jondseele.

Aawdi jokki jande mum haa hebi
seedamfaaguuji keewdi, o yettaa,
wonde jannginoowo.

Kanko fof e subeede wonde jannginoowo,
hadaani mo jukkude jande makko.
Giy'iraabe makko, ɓe o wondunoo,
mbadti mo neldude sukaabe mumen
janngoobe.

‘Been salinoobe janngoyde, nimsiti hannde
haa mbadti neldude mo sukaabe mumen.
Nde njontunoo janngude ndee, njabaano,
ndewnoo ko fijirde haa mehre hoomti ɓe.
‘Be nimsiti jooni, ɓe pelliti jannginde
sukaabe maɓɓe, ɓee lekkol, beya mecce.

Janngo ina foti reseneede, hade restude ko
resinoo, gila wontaani tampere.
Baaba mum Aawdi, janngini sukaabe bee,
hokki be kadi winndannde aduna.
Sukaabe bee nani, paami, njabi tinndol
ngol o tinndinnoo Aawdi ngol.
Kala ko nehdi e doftaare ndokkaani,
wonaa rewde fijirde hokkata dum.
Nehen, njannginen sukaabe men mbele
aawdi moyyiri ina yalta heen,
mbaasen nimsude.

wote

Kulle ladde meedii hodde e nokku mawdo,
jaajdo, kono be ngalaa gardiido.
Gooto kala, ko laamdo hoore mum,
ko welaa wadata, ko welaa haalata.
Wadi sahaa, Bojel mijii wonde leydi potndi
nii waawaa joodaade alaa laamdo.
Do joodinoo e les lekki, Boy ari, salmini,
joodii, hucciti e makko.
Bojel hebbitii, wi'i : « En mbaawaa wuurde
e wuro tawa en ngalaa laamdo. »

Boy jaabtii : « A haalii goonga,
sabu mi teskiima, gooto kala ko laamdo.
Tee wuro noon waawaa hofirde hono
noon, tawa alaa gardiido. »

Bojel wi'i : « Mi yiitii feere, en njahat
jooni to Mbaroodi, kaalanen dum. »
Hade mabbe seertude, be ndokkondiri aadi
nde be njahata galle Mbaroodi.
Ñalawma oo yonti, be njaabani galle
Mbaroodi, kono be tawaani dum doon.

Bojel'en tawi afo Mbaroodi ina joodii, be mbi'i :
« Baaba maa nani doo ? »

'Bidfo oo yidi anndude sabaabu garaangal
mabbe, kono be njabaani haalde.

Bojel wi'i : « Dum ko sirlu hakkunde amen,
tolnaaki do ina yaajnee tawo.

Aan kay, wi' mo, min ngariino doo, kaadaa
doon, maa o anndoy. »

'Bidfo oo jaabtii : « Mbele nedfo ina waawa
anndude ko haalanaaka, ellee dokkaado ? »

- Maa o anndu sabu ko joom hakkille, peertudo, jiiliido, keewdo humpito. Bojel e Boy ngummii, peewti galleeji mumen, nanngiti kadi ñalawma goddo. Oon ñande, be tawi doon Mbaroodi e biyum afo ina njeewta. Mbaroodi salmitii, wi'i : « 'Biy am oo haalanii kam nelal mon, kono laabaani. Tawde jooni, on ngarii, labbinanee kam, haa mi faama no moyfi. »

Bojel wi'i : « Kaaw Mbaroodi, njaafodaa,
min njidno njeewtiden e ngonka men kaa.
Nokku kala mo njah-daa, renndo mum ina
njogii laamdo haa heddii enen.
Emin njoginoo miijo, njeewtiden,
cubo-den laamdo, hono no gure dee fof. »
Mbaroodi wi'i be : « Miijo mon ina moyyi
so en mbaawii dum dañde.
Jooni heddii ko yo batu nodde, kulle fof ngara,
njeewtiden heen. »

Kulle fof ngari e keewal, Mbaroodi holliti
miijo Bojel'en ngaddi ngoo.
Huunde e kulle dee toɗɗii Mbaroodi,
kono heddiibe bee ne toɗɗii Ñiiwa.
‘Be coowi ko juuti, ebe ndonki nanondirde
haa hiiroyi, ɓe pelliti wootondirde.
Fowru wi'i : « Tawde ko nii, gooto e
moodon fof yo wadɗoy kampaañ.
Ko caggal nde timmin-don balde noogaas
e jeetati kampaañ oo, ngootaten.

‘Doo e ndeen, gooto kala yahat e leydi ndii,
hollita kuccam mum. »

Kampaañ udditi, yamoobe bee e wondiibe
mumen naati e nder leydi ndii.

Daraniibe parti kala, e nder nokkuuji dīi,
won ko ebbi yuɓɓinde.

‘Bee ko jeewte dingire, beya ko gostondire,
beya ko njillu nder galleeji.

Won heen nii mbaɗat mitiɗaaji mawɗi,
alaa fof keddotoɗo e faɗnde ndee.

Dum kadi jiidaa nii e nate ɗakkaade e bale,
laafaaji, simisaaji, wutteeji.
Sukaabe mbinndi e bale, ɗakki nate,
mbadi gostondire e rajooji e teleeji.
Gooto fof e wondiibe mum ina wi'a ko
kañum tan haandi heen.
Mitinaaji jamma e ñalawma, yimbe nana
njowii tan e dow otooji.
Fiyoobe buubaaji e sabareeje njogii hirjino
partiiji poodondirooji ɗii.

So lajal dottanongal kampaañ oo timmii,
be pooftoo ñalawma, weeta wote dawree.
Yimbe parti kala lelnii goomuuji mumen
darotoodi ñande heen, tammboo golle dee.
Fowru ebbi birooji dīdī, addi kaayitaaji,
goobu e binndirde, e awolongaaji kala.
Ñande wote dee, kulle pini law mbele ina
ngoota gila ñawlaani.
Yimbe ngari, kala gootdo hoota, walla ina
dardarta tan e dingiral lekkol.

Nde ñawlundoo, ardiibe bee mbaɗti yahde
ina ngaddoya yimbe fotbe wootde.
‘Bee njolna yimbe mumen e otooji, beya
ndeggina, beya nodda dumen telefon.
Fowru naati, yalti, haa booyi tan Doombel
e Jiire ngari ina keñoo.
‘Be calmini Fowru, tan Doombel hebbitii
wi’i : « Heyto wondiibe Mbaroodi koy !
So dūm alaa, minen ne, min njobtoo,
wadde wote dee mbona. »

Fowru wi'i : « Kala gaddudo doo bonnere,
mi wadda dum e alkaati nawa dum.

Hannde, ko jam meho heyi doo,
goddum alaa doo gedal, laabat tan.

Mi jabataa hay gooto itta hoolaare nde
kulle njogii e am ndee. »

Doombel hebbitii : « Dum buri e maa,
gila a wi'aaka a jinngii. »

- Miin, hay gooto mi jinngantaa, jooni
ngannden cubaado, poofto-den enen fof.

Oon saanga, mido sikki alaa bi'owwo
wonde mi jinnganii kaari walla kaari.
Waktu yonti, wootoobe natti nii arde,
damude nguddaa, 6e ngoni e limtaade.
Booyaani tan, neddo Mbaroodi yalti e biro
gadano oo, ina jogii kaayit.
O darii e damal kalaas oo, tan o suuti
juude, hollirde poolgu.
Dooñoo wi'i : « A yaawii dee, aan e gulaali
maa keewdi, jooni gasa.

Geewaade ina ummitii dingiral dee burani
mi geewaade na yaha dingiral.
Jooni goonga e fenaande ceerta, dum yawta,
njokken e haajuuji men. »
Bojel ummii, wadi naayel, tecciti hello, wi'i :
« Ngabbee dow, cafeelee mon ngasii. »
Wondiibe Mbaroodi njaltii, ndarii e laabi,
ina ngulla, ina kuljina, ina pobba.
Ñiiwa noddi yimbe mum, wi'i dumen : « Njaben
en kawaama, kono en caalitaani. »

Ñiiwa joodii haa booyi, ummii,
noddii Mbaroodi ngam yettude dūm,
semmbini dūm.

Mbaroodi ina weltii e Ñiiwa, sabu hollirii
wonde ko neddo jamyamo.

Mbaroodi wi'i dūm : « Ko nii woni sippiro,
libde e libeede ngoni heen.

Alaa libdo walla libaado, kulle fof libi,
dūm yaltaani en haa jooni.

Aan noon, ko aan wonata kaaldiido am
gadano, sabu eden mbaawi haaldude. »

Wote yawtii, heddiima hankadi, Mbaroodi ina suboo wallidiibe nder laamagol mum. Mbaroodi fuddiima, Jaawngal halfinaa jokkondiral sabu yimbe fof ina nganndi golle mum.

Fowru wi'i : « Kaaw Mbaroodi hay huunde halfinaani mi e laamu mum nguu.

Kala ko neletee, mi nelee, haa arta doo tan, mi yejjitee !

Arta e subaade, suboo wodbe, ellee miin kam alaa ko mbaaw-mi wafde. »

Mbaroodi nanti haala kaa, nodd mo, wi'i mo :
« Won ko mbaaw-ɗaa kay.

Aan, golle maa ko yeeso ngoni, hoto heppu
tan, ko jooni wonata. »

Ñiiwa wi'i be : « Subeede bonaani, boni tan
ko subeede yejjita subnoobe ma bee.

Kala nde renndo ardin maa, ko ñande heen
keedtu-ɗaa caggal mabbe.

So gaynaako yidii jofde, jofnida, fotaani
arditaade ndammiri mum, walla majjiree. »

Ce livret décodable gradué a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN